

gelijk blijft. Als een spreeuw van koers verandert, verspreidt die beweging zich dus door de hele wolk, omdat ze zich allemaal razendsnel aanpassen aan hun zeven burens. Waarom dit relaas van boeiende feiten over een spreeuwenwolk?

* * *

Het was zonnig, die tweede zondag van november. Dus trokken we er met de fiets op uit, Louise op haar driewieler, ik op twee wielen, allebei elektrisch ondersteund; Louise voorop en ik achter haar. We kwamen in de Zeeheldenbuurt, waarvan een deel bestaat uit kleine arbeiderswoningen in relatief smalle straten, die nog smaller lijken door de aan beide zijden geparkeerde auto's. De buurt verandert – zo meldt mij een website van de gemeente Zwolle² – geleidelijk van een *volksbuurt* naar een *buurt met een gemengde samenstelling* en een hoge bevolkingsdichtheid. Van mijn 14^e tot m'n 23^e woonde ik ook in de Zeeheldenbuurt, aanvankelijk in de Van Speijkstraat – vernoemd naar een commandant van een kanoneerboot die met de aan hem toegeschreven woorden “...een infame Brabander worden? Dan liever de lucht in”, zijn schip opblies opdat het niet in handen van de vijandelijke Belgen zou vallen. Zijn naam verdween echter om onbegrijpelijke redenen uit het stratenregister, en zo woonde ik al snel wel in hetzelfde huis maar niet meer in de Van Speijkstraat. De straat werd Hanekamp, die echter tot op de huidige dag voor ons gevoel wel degelijk tot de Zeeheldenbuurt is blijven behoren.

Toen we door de Jan van Riebeeckstraat fietsten, werden we verrast door de vele mensen die zich op straat en stoep bevonden. We zagen ladders en trappen tegen huizen staan en zo werd ons snel duidelijk wat gaande was: er werd – op weg naar ‘de donkere dagen voor Kerst’ – straatversiering met lampjes aangebracht. Ik had als jongen vaak door die straat gefietst en kende dus het volkse karakter van de straat van zo'n 70 jaar geleden. Toch verraste het me nog een vrij authentieke straat uit een volksbuurt aan te treffen, nu echter heel zichtbaar wel met een gemengde bevolking. Ter plekke besloot ik hierover een blog te schrijven.

* * *

Nadat ik in de voorbije week een bezoek had gebracht aan 's lands grootste grutter voor 'heden ons dagelijks brood', besloot ik enkele honderden meters om te fietsen, om mijn geboortegrond te bezoeken, een volksbuurt van zo'n 5 ha groot, de buurt waar ik ben geboren en dertien jaren heb gewoond tot we in 1956 verhuisden van de Warmoesstraat naar Van Speijkstraat. Toen ik de buurt opnieuw aanschouwde, moest ik opeens denken aan het indrukwekkende gedicht *Enschede huilt* van Willem Wilmink, dat met deze dichtregels begint:

Een buurt, die wel veel zorgen had,
maar die ook vol verhalen zat,
vol humor en gezelligheid,
die buurt zijn we voor eeuwig kwijt.

Die buurt brandde af, mijn buurt met z'n honderden huizen werd tussen 1960 en 1980 totaal gesloopt, ook ik ben mijn buurt kwijt. Vier huizen bleven staan – o wonder! Al snel stond ik oog in oog met mijn geboortehuis, één van die vier huizen. Ik zag beelden van toen: de mensen die daar woonden, socialist, een communist, rooms, 'heidenen', protestanten; een kleine aannemer, een kleermaker, een timmerman, op de hoeken van de straat twee kleine buurtwinkeltjes. Onze buurman was een ophaler van poeptonnen, en zo was er nog meer van allerlei slag. De ambachtsschool [later lagere technische school] was waarschijnlijk het hoogste opleidingsniveau. Vrouwen waren de hoedster van het huisgezin, zij voerden de regie. Mét al die grote verschillen was er tegelijk verbondenheid, verdraagzaamheid en zorgzaamheid, humor en gezelligheid. De mensen in het deel van de straat waar wij woonden, gedroegen zich als een spreeuwenwolk: ze gunden elkaar de eigen leefruimte, konden zijn wie ze waren, hielden elkaar op veilige afstand, letten ook op elkaar en als er beweging was bewogen ze mee zodat er rust en veiligheid bleef. Zo bewogen we ons door het leven. Nog steeds denk ik met verwondering terug aan de timmerman, drie huizen bij ons vandaan. Hij was een openlijk lid van de CPN, mijn moeder een vrome vrouw, christelijk gereformeerd nog wel. Dat was geen enkele belemmering om aandacht en waardering – misschien wel meer – voor elkaar te hebben. Zijn aandacht was er in 't bijzonder als mijn vader – als gevolg van een hersenziekte – een 'toeval' had. Op Sinterklaasavond zette hij een gevulde jutezak voor de deur van ons huis. Armoe troef, maar misschien is 'geborgheid' wel het kenmerk van een straat in een volksbuurt.³

Mijn geboortehuis herinnert me er aan wie ik daar werd. Want wie in een volksbuurt is geboren en getogen en zichzelf trouw blijft zal altijd [op z'n minst sporen van] dat mooie volkse gevoel houden, hoe zijn of haar leven zich ook ontwikkelt. Je blijft een spreeuw in een spreeuwenwolk. Zo schreef ik het gedicht *Warmoesstraat* met deze twee slotverzen.

voor de sloop van de buurt

Zo is mijn toekomst daar begonnen,
toen ik speelde in die straat
en hoe mijn weg ook verder gaat,
wie ik toen werd geef ik niet meer gewonnen.

Geen nieuws dat hier geschreven staat.
Ik schrijf het slechts opdat ik niet vergeet
hoe mijn verleden heet:
de Warmoesstraat.

* * *

Bij de sloop van de buurt bleven vier huizen staan. Rechts en linksvoor is nieuwbouw

Overall verdwijnen volksbuurten en als er toch iets van overblijft dan ontstaat uitgerekend daar door immigratie een gemengde bevolking, meer dan waar ook. Zo manifesteert zich daar nog steeds, net als in die volksbuurten van vroeger, de inkomens- en kansenkloof in onze samenleving. Want waar de mensen met een hoog inkomen wonen, zijn meestal niet of nauwelijks kleurrijke mensen woonachtig.

In de kleurrijke buurten wonen echter wel de mooimakers van onze samenleving. Het zijn de mensen die voor een karig loon, vaak nabij de armoedegrens, in weer en wind de straten en pleinen onderhouden en vernieuwen. Het zijn de mensen die bij de [meer]welgestelden, waartoe ook ik behoor, de huizen schoonmaken, de tuinen onderhouden, al of niet met zwart geld, en daarvoor niet zelden geen enkel vriendelijk woord, geen waardering ontvangen – zo horen we nogal eens als we voor ons huis de mooimakers bedanken voor de schoonmaak van het plein, als we thuis met de huishoudelijke hulp een kop koffie of thee drinken.

Die mooimakers in gemengde buurten, zonder wie de maatschappelijke elite geen leven heeft,
zij zijn de mensen in de marge van de samenleving, allochtoon en autochtoon,
de mensen aan de verkeerde kant van de armoede- en kansenkloof,
de mensen zonder aanzien die niet dromen mogen.

In de nabijheid van de Warmoesstraat stonden tot voorbij 1950 op meerdere plaatsen onbewoonbaar verklaarde woningen. Links de Akkerstraat, rechts de Eindstraat. Ze werden gesloopt, herbouwd en vervolgens bij de grote sloop tussen 1960 en 1980 opnieuw gesloopt.

NOTEN

1. [Prof. dr. Charlotte Hemelrijk](#) (RUG) onderzoekt complex collectief gedrag als gevolg van simpele individuele gedragingen bij onder meer vogels, waaronder ook het gedrag in een spreekwolk. In 2005 verscheen haar boek 'Self-organisation and Evolution of Biological and Social Systems.'.
2. <https://cijfersoverzwolle.nl/dashboard/buurt-voor-buurt/buurten>
3. [Belemmerde kansen: sociologie van de volksbuurt](#) door Joop Simonse, 1977. Het boek was voor mij een feest van herkenning!

MUZIEK

1. [He was despised, rejected](#) Aria uit The Messiah van G.F. Händel
2. [Nun komm, der Heiden Heiland](#) Koraalbewerking, de broers Jussen
3. [Nun komm, der Heiden Heiland](#) Cantate BWV 61, J.S. Bach